

Jaarverslag 2011

Raden voor de leefomgeving en infrastructuur (RLI)

Raad voor het Landelijk Gebied, Raad voor Verkeer en Waterstaat, VROM-raad

Maart 2012

Colofon

Raden voor de leefomgeving en infrastructuur

De raden voor de leefomgeving en infrastructuur (RLI) zijn de strategische adviescolleges voor regering en parlement op het brede domein van de fysieke leefomgeving. Onder deze noemer werken drie raden samen: Raad voor het Landelijk Gebied, Raad voor Verkeer en Waterstaat en de VROM-raad. Ze zijn onafhankelijk en adviseren gevraagd en ongevraagd over langetermijnvraagstukken. De raden willen met hun adviezen bijdragen aan de verdieping en verbreding van het politiek en maatschappelijk debat en aan de kwaliteit van de besluitvorming.

De raden werken met een gezamenlijk werkprogramma en worden ondersteund door het secretariaat RLI.

Op 17 januari 2012 is de Wet instelling RLI aangenomen door de Eerste Kamer. Dit betekent dat de drie raden worden opgeheven en een nieuwe raad ontstaat die adviseert over het gehele fysieke domein: 'Raad voor de leefomgeving en infrastructuur' (RLI). Naar verwachting zal per 1 mei de RLI officieel zijn ingesteld.

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

Nieuwe Uitleg 1
Postbus 90653
2509 LR Den Haag
secretariaat@rli.nl
www.rli.nl

maart 2012

Inhoud

Voorwoord

1. Taak en werkwijze

- Taak
- Werkwijze
- Internationaal perspectief
- Communicatie
- Evaluatie

2. Uitgebrachte adviezen in 2011

- Inleiding

Gezamenlijke publicaties

1. Het Europees landbouwbeleid als transitie-instrument voor land- en tuinbouw, briefadvies, juni 2011
2. Toekomst van het ruimtelijk beleid, briefadvies, juni 2011
3. Open deuren, dichte deuren, middeninkomensgroepen op de woningmarkt, advies, juni 2011
4. Tijd voor waterveiligheid, strategie voor overstromingsrisicobeheersing, advies, september 2011
5. Een zee van mogelijkheden, het versterken van de maatschappelijke betekenis van de Noordzee, advies, september 2011
6. Remmen los, versnelling van de transitie naar een duurzame energiehuishouding in Nederland, advies, oktober 2011
7. Omgevingswet: kans voor kwaliteit, briefadvies, november 2011

Publicaties VROM-raad en Raad voor Verkeer en Waterstaat

8. Raad voor Verkeer en Waterstaat
Over belangen, beleid en burgers, zes inzichten over overheidsturing in het domein van verkeer en waterstaat, studie, mei 2011
9. VROM-raad
Verkenning ruimtelijke kwaliteit, februari 2011

3. Financieel overzicht

4. Vooruitblik 2012

5. Samenstelling raden en bureau van de raden (t/m december 2011)

Voorwoord

Hierbij bieden wij u het jaarverslag van 2011 aan. In dit jaarverslag blikken we terug op het laatste jaar van de Raad voor het Landelijk Gebied, de Raad voor Verkeer en Waterstaat en de VROM-raad. Inmiddels zijn deze raden opgegaan in de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur, die de taak heeft gekregen om vanuit een integraal perspectief te adviseren over de voorliggende uitdagingen in het fysieke domein.

In aanloop naar de formele instelling van de nieuwe raad werken de raden al sinds 2010 nauw samen aan de verwezenlijking van een gezamenlijk werkprogramma. In 2011 heeft dat geresulteerd in zeven adviezen, die elk op hun eigen wijze een bijdrage leveren aan de beleidsontwikkeling op lange termijn. Daarnaast hebben de raden in 2011 een gezamenlijke website in gebruik genomen en is uitsluitend gezamenlijk vergaderd.

Hoewel 2011 in het teken stond van intensieve samenwerking tussen de raden, zijn er in het afgelopen jaar ook twee afzonderlijke producten opgeleverd. Een verkenning over het begrip ruimtelijke kwaliteit vormde het slotakkoord van de VROM-raad, terwijl de Raad voor Verkeer en Waterstaat zijn afscheid bezegelde met de publicatie 'Over belangen, beleid en burgers', waarin de rode draden uit de advisering van de laatste jaren worden samengevat. De Raad voor het Landelijk Gebied heeft reeds in 2009 zijn laatste zelfstandige publicatie uitgebracht.

Conform de Kaderwet adviescolleges is elke raad verplicht om aan het einde van de taakperiode een evaluatie uit te voeren. Met het oog op de samenvoeging van de raden is besloten deze evaluatie te benutten om vooruit te kijken. Daartoe hebben wij adviesbureau Berenschot gevraagd om de evaluatie van de raden uit te voeren als een nulmeting voor de nieuwe raad. Deze nulmeting hebben wij – vergezeld van onze visie op de door Berenschot gedane aanbevelingen – aangeboden aan de regering en het parlement.

Wij hopen dat de nieuwe raad op een goede manier van start kan gaan en door kan bouwen op het werk dat wij in de afgelopen periode hebben verzet. Wij wensen de nieuwe raad daarbij veel succes.

ing. A.J.A.M. Vermeer
voorzitter Raad voor het Landelijk Gebied

mr. G.J. Jansen
voorzitter Raad voor Verkeer en Waterstaat

mr. H.M. Meijdam
voorzitter VROM-raad

dr. R. Hillebrand
algemeen secretaris

1. Taak en werkwijze

Taak

De Raad voor het Landelijk Gebied, de Raad voor Verkeer en Waterstaat en de VROM-raad zijn onafhankelijk en adviseren gevraagd en ongevraagd over de hoofdlijnen van het beleid inzake de duurzame ontwikkeling van de leefomgeving en infrastructuur, meer in het bijzonder op het gebied van wonen, ruimtelijke ordening, milieu, klimaatbeleid, water, landbouw, natuur, voedsel(kwaliteit), verkeer en vervoer, transport en de ruimtelijk-economische ontwikkeling.

Met een integrale benadering en advisering op strategisch niveau willen de raden bijdragen aan de verdieping en verbreding van het politiek en maatschappelijk debat en aan een hogere kwaliteit van de besluitvorming.

De raden worden in hun werk ondersteund door één gezamenlijk secretariaat.

Werkwijze

In afwachting van de voorgenomen fusie naar één 'Raad voor de leefomgeving en infrastructuur' werken de raden vanaf januari 2010 intensief samen. De raden werken met een gezamenlijk werkprogramma en vanaf januari 2011 vergaderen zij eens per maand gezamenlijk. De raden willen met hun strategische adviezen een agenderende, richtinggevende en voedende bijdrage leveren aan maatschappelijke discussies en politieke oordeelsvorming. De raden doen dit door nationale en internationale trends en ontwikkelingen te volgen, maatschappelijke vraagstukken te signaleren en te agenderen. De adviezen komen in een open proces met adviesvragers en maatschappelijk betrokkenen tot stand. De adviezen zijn openbaar en de regering is verplicht te reageren en aan te geven wat ze met een advies doet of gaat doen. De raden stellen jaarlijks een werkprogramma op dat wordt vastgesteld door de minister van Infrastructuur en Milieu

Internationaal perspectief

Internationale trends en beleidsontwikkelingen bepalen mede het werkveld van de raden voor de leefomgeving en infrastructuur. Dit vertaalt zich in het werkprogramma en in de voorbereiding van adviesprojecten, en vindt zijn weerslag op de externe oriëntatie en netwerken waarin de raden participeren.

Werkprogramma en adviezen

Het werkprogramma bevat adviesonderwerpen die direct of indirect verbonden zijn met Europese beleidsontwikkelingen (energietransitie; Europees landbouwbeleid, mariene strategie, waterveiligheid en woningmarkt). Andere onderwerpen zijn wat betreft de nationale opgave afhankelijk van internationale en Europese kaders (ruimtelijk beleid, omgevingsrecht) of van internationale trends en ontwikkelingen (logistieke kracht van Nederland).

De integratie van de internationale dimensie in de adviesprojecten is maatwerk. Bij de voorbereiding van sommige adviezen zijn oriënterende gesprekken bij de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging in Brussel, de Europese Commissie en andere internationale instellingen, dan wel bij buitenlandse collega's een belangrijk onderdeel van het adviestraject. Dit gold in 2011 voor de voorbereiding van de adviezen over het Europees landbouwbeleid, de logistieke kracht van Nederland en duurzame mobiliteit.

De RLI heeft in 2011 de mogelijkheden verkend voor (meedoen met) Europees onderzoek. Een vergelijkend Europees onderzoek naar duurzame mobiliteit in relatie tot een koolstofarme economie is in voorbereiding. Voor het adviesonderwerp 'Duurzame leefstijlen' is overleg met een Duits samenwerkingsverband om mee te doen met een vergelijkend onderzoek naar duurzame leefstijlen, consumentengedrag en governance binnen minimaal drie landen waaronder Nederland en Duitsland.

Per adviesproject bepalen de raden hoe het advies internationaal gelanceerd wordt. Alle adviezen worden geheel of gedeeltelijk in het Engels vertaald. Een aantal adviezen is actief verspreid onder internationale en Europese relaties, en gepresenteerd tijdens internationale bijeenkomsten. Dit geldt in 2011 voor de adviezen 'Remmen los, versnelling van de transitie naar een duurzame energiehuishouding in Nederland', 'Het Europees landbouwbeleid als transitie-instrument voor land- en tuinbouw' en 'Tijd voor waterveiligheid, strategie voor overstromingsrisicobeheersing'. De raden kiezen afhankelijk van het onderwerp voor een meer of minder actieve rol in de internationale verspreiding van het gedachtegoed van een advies.

Internationale netwerken

De raden voor de leefomgeving en infrastructuur volgen de ontwikkelingen binnen een aantal internationale netwerken (ENCA, ESDN e.a.), en zijn lid van de Europese duurzaamheidsraden (EEAC). Voor dit netwerk heeft het secretariaat – samen met EEAC werkgroep voorzitters – de jaarlijkse *forward looking paper* verzorgd. Deze notitie geeft een overzicht van de laatste trends en beleidsontwikkeling van belang voor de programmering van het werk binnen de EEAC. Deze notitie is gepresenteerd op de jaarconferentie in Wroclaw, Polen, in september 2011. Tijdens deze conferentie zijn ook RLI-adviezen 'Remmen los; versnelling van de transitie naar een duurzame energiehuishouding in Nederland' en 'Het Europees landbouwbeleid als transitie-instrument voor land- en tuinbouw' gepresenteerd.

Communicatie

Een optimale wisselwerking tussen de adviesraden, de regering en het parlement bepaalt de mate waarin de adviezen doorklinken in overheidsbeleid. Communicatie over en weer zowel bij de totstandkoming, de vaststelling als de uitvoering van het werkprogramma is in 2011 speerpunt voor de RLI geweest. De RLI heeft veel geïnvesteerd in de communicatie met de departementen EL&I, IenM en BZK. De inzet richtte zich op betrokkenheid bij programmering; aanscherping en afbakening van de vraagstelling en onderhouden van contacten bij de totstandkoming van adviezen. Bij de publicatie van adviezen besteedden de raden ruim aandacht aan communicatie met het parlement, de departementen en belangrijke spelers in het veld. Voor elk adviestraject stellen de raden een uitgebreid communicatieplan op. Om de doorwerking te verhogen maken de raden gedurende het adviestraject meer en meer gebruik van middelen als film en sociale media. In 2011 zijn de raden een gezamenlijke website gestart en geven zij een gezamenlijke nieuwsbrief uit. Na de publicatie blijven de raden in contact met betrokken actoren door te spreken op symposia, adviezen in verschillende gremia toe te lichten en door het organiseren van conferenties.

Workshop 'Het Nederland van verschillende snelheden'

De raden in gesprek met jonge gemeenteraadsleden

Op 21 oktober 2011 hebben de raden een groep jonge gemeenteraadsleden uitgenodigd om tijdens een workshop met hen te discussiëren over de toekomstige ruimtelijke opgaven voor Nederland. In november 2010 hadden deze jongeren al deelgenomen aan een door de raden georganiseerde conferentie naar aanleiding van het advies 'Maak ruimte voor vernieuwing'. Tijdens de workshop op 21 oktober zijn de grote regionale verschillen in economische en demografische ontwikkeling binnen Nederland aan bod gekomen. Een thema waarvan de gemeenteraadsleden zelf hadden aangegeven dat ze daar, na de conferentie in 2010, met de raden verder over wilden discussiëren. De uitkomsten van zowel de conferentie in 2010 als de aanvullende workshop in 2011 zijn door de gemeenteraadsleden verwoord in een publicatie, die zij bij de instelling van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur in 2012 zullen presenteren aan de minister van Infrastructuur en Milieu.

EEAC/RLI conferentie over duurzame mobiliteit 2012

RLI is in 2011 gestart met de voorbereiding van een internationale conferentie over duurzame mobiliteit getiteld 'Keep moving, towards sustainable mobility'. Deze conferentie maakt onderdeel uit van de EEAC jaarconferentie die van 10 – 13 oktober 2012 in Nederland gehouden wordt. De

conferentie biedt de mogelijkheid voor kennisuitwisseling tussen de nationale adviesraden onderling, smaakmakers op het terrein van duurzame mobiliteit en reflectie over gewenste beleidsverandering. Als locatie is gekozen voor de SS Rotterdam: een monument van duurzame mobiliteit in de haven van Rotterdam. Het organiseren van deze conferentie biedt de RLI de mogelijkheid om internationale netwerken te versterken en daarmee ook de zichtbaarheid nationaal en internationaal te vergroten.

Evaluatie

De Kaderwet adviescolleges (artikel 28 lid 2) verplicht elke strategische adviesraad om eens in de vier jaar een evaluatieverslag op te stellen, waarin aandacht wordt besteed aan de taakvervulling. Omdat de raden in 2012 opgaan in één nieuwe raad, achtten de raden het weinig zinvol om in deze evaluatie slechts terug te kijken op de afgelopen periode. Daarom is besloten de evaluatie te plaatsen in het licht van de samenvoeging van de raden en de instelling van de nieuwe raad.

Om te komen tot een onafhankelijk oordeel over de taakvervulling van de raden en een deskundige vertaling naar de toekomstige situatie van de nieuwe raad, hebben de raden adviesbureau Berenschot gevraagd de evaluatie uit te voeren in de vorm van een nulmeting.

Het rapport 'Verbinden in onafhankelijkheid – Naar een goede start voor de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur' bevat aanbevelingen die bedoeld zijn om een kwaliteitsimpuls te geven aan een goede start van de nieuwe raad. Tevens wordt ingegaan op het effectief functioneren van de nieuwe raad.

De raden hopen met de nulmeting een waardevolle bijdrage te leveren aan een goede start van de nieuwe raad. Het rapport is beschikbaar via de website van de RLI, www.rli.nl.

2. Uitgebrachte adviezen in 2011

Inleiding

De raden hebben in 2011 zeven gezamenlijke adviezen uitgebracht.

1. Het Europees landbouwbeleid als transitie-instrument voor land- en tuinbouw
2. Toekomst van het ruimtelijk beleid
3. Open deuren, dichte deuren, middeninkomensgroepen op de woningmarkt
4. Tijd voor waterveiligheid, strategie voor overstromingsrisicobeheersing
5. Een zee van mogelijkheden, het versterken van de maatschappelijke betekenis van de Noordzee
6. Remmen los, versnelling van de transitie naar een duurzame energiehuishouding in Nederland
7. Omgevingswet: kans voor kwaliteit

Daarnaast hebben de Raad voor Verkeer en Waterstaat en de VROM-raad ieder ter afsluiting van hun raadsperiode een afsluitende publicatie uitgebracht.

8. Raad voor Verkeer en Waterstaat: Over belangen, beleid en burgers, zes inzichten over overheidsturing in het domein van verkeer en waterstaat
9. VROM-raad: Verkenning ruimtelijke kwaliteit

Gezamenlijke publicaties

1. Het Europees landbouwbeleid als transitie-instrument voor land- en tuinbouw Briefadvies, juni 2011

Aanleiding en kern advies

Een forse hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) van de Europese Unie is in voorbereiding. De nieuwe wetgeving zal vanaf 2014 in werking treden. Ten behoeve van de inbreng vanuit Nederland zijn de raden voor de leefomgeving en infrastructuur gevraagd om advies uit te brengen over belangrijke uitgangspunten voor het toekomstig Europees landbouwbeleid. De hervorming zal volgens de raden benut moet worden om de land- en tuinbouw voor te bereiden op een meer geliberaliseerde markt, terwijl de sector tegelijkertijd zal moeten voldoen aan steeds strengere maatschappelijke eisen.

De RLI neemt in zijn briefadvies de toepositie van de Nederlandse agrofoodsector als vertrekpunt en laat zien wat de rol van overheden is bij het versterken van die toepositie. De rol van overheden voor de agrofoodsector is veel breder dan het GLB. De ontwikkeling in de land- en tuinbouw is meer gebaat bij een verdere versterking van de interne Europese markt en van de Economische en Monetaire Unie (euro) en bij versterking van de sociale, economische en territoriale cohesie in Europa, dan bij landbouwsubsidies. In een overgangsfase horen GLB-betalingen doelgericht te worden ingezet om het ondernemerschap in de land- en tuinbouw te versterken door de positie in de keten en in gebieden te verstevigen.

Doorwerking

Het briefadvies is op 7 juni 2011 aangeboden aan de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, de heer Bleker. Het advies is op dezelfde dag gepresenteerd aan media en geïnteresseerden tijdens een goed bezochte bijeenkomst met een levendig debat. De reacties in de (sociale) media waren doorgaans positief. Kritische kanttekeningen zijn geplaatst ten aanzien van de voorgestelde afbouw van subsidies in relatie tot een meer geliberaliseerde markt, onvoldoende aandacht voor biodiversiteit en landschap en een al te nationale insteek. Het advies is na het verschijnen in verschillende gremia binnen en buiten Nederland gepresenteerd.

Op 13 juli 2011 is de kabinetsreactie gepubliceerd. De reactie is uitgebreid en heeft een positieve toon. De aanbeveling om het nieuwe GLB te benutten om de transitie te versnellen naar een concurrerend, innovatief en duurzaam agrofoodcomplex, spreekt het kabinet aan.

Op 16 november werd de RLI uitgenodigd voor een hoorzitting bij de Tweede Kamer over de wetsvoorstellen van de commissie (gepubliceerd 12 oktober 2011). Tijdens de hoorzitting is het advies gepresenteerd en vergeleken met de wetsvoorstellen van de commissie en het RLI-advies. Algemene conclusie van de RLI over de nieuwe wetsvoorstellen is dat dit een stap terug is. De belangstelling voor het advies en de vergelijking was groot.

De besluitvorming is nog niet afgerond. Het is echter zeer de vraag of de transitiegerichte hervorming van het GLB die Nederland en de RLI bepleiten in het Europese krachtenveld van dit moment tot een meer radicale hervorming zal leiden. Daar is de tijd waarschijnlijk nog niet rijp voor.

2. Toekomst van het ruimtelijk beleid

Briefadvies, juni 2011

Aanleiding en kern advies

De raden voor de leefomgeving en infrastructuur hebben het briefadvies 'Toekomst van het ruimtelijk beleid' uitgebracht, in het licht van de voorgenomen decentralisatie die vorm krijgt in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte. Het is een gevraagd advies in het kader van het werkprogramma.

In het advies schetsen de raden de randvoorwaarden waaraan het – destijds in voorbereiding zijnde – nationaal ruimtelijke beleid moet voldoen. De raden menen dat de voorgenomen decentralisatie van ruimtelijk beleid een goed uitgangspunt is. Wel moeten provincies en gemeenten in staat worden gesteld hun ruimtelijke ordeningstaken daadwerkelijk op te pakken. Decentralisatie van ruimtelijk beleid kan niet zonder decentralisatie van middelen en uitvoeringsinstrumenten. Daarnaast onderscheiden de raden nog een aantal andere randvoorwaarden voor decentralisatie van ruimtelijk beleid. Deze houden onder andere in dat het Rijk nationale opgaven nadrukkelijk vanuit een internationaal perspectief moet benoemen, heldere sectorale doelen moet stellen en de bescherming van de kwaliteiten van de leefomgeving moet regelen. Tevens adviseren de raden in te zetten op instrumenten die de uitvoering van ruimtelijk beleid kunnen verbeteren en versnellen, want alleen decentralisatie van beleid is daartoe onvoldoende. Een voorbeeld daarvan is het versterken van de gebiedsagenda.

Doorwerking

Op 8 juni 2011 hebben de raden voor de leefomgeving en infrastructuur het advies over de toekomst van het ruimtelijk beleid uitgebracht aan minister Schultz van Haegen van Infrastructuur en Milieu. Het advies is in de Tweede Kamer toegelicht in de vaste commissie voor Infrastructuur en Milieu. In de media is ruimschoots aandacht besteed aan het advies, onder andere met artikelen in het Financieel Dagblad, Cobouw en Binnenlands Bestuur. Binnenlands Bestuur is daarnaast ook ingegaan op de drie essays die ter voorbereiding van dit briefadvies op verzoek van de raden zijn geschreven. De essayisten zijn Barrie Needham (emeritus hoogleraar planologie), Toon de Gier (universitair hoofddocent staats- en bestuursrecht) en Peter Paul Witsen (adviesbureau Westerlengte). Het briefadvies is op verschillende plekken toegelicht en bediscussieerd, onder andere bij de Beroepsvereniging van Nederlandse Stedebouwkundigen en Planologen (BNSP). In ROMagazine is een artikel over het advies gepubliceerd.

Tijdens de totstandkoming van het advies is regelmatig overlegd met het departement en het Planbureau voor de Leefomgeving. De raden hebben het advies uitgebreid kunnen toelichten in een onderhoud met de minister.

De raden verwachten nog een kabinetsreactie in het kader van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte.

3. Open deuren, dichte deuren, middeninkomensgroepen op de woningmarkt

Advies, juni 2011

Aanleiding en kern advies

De woningmarkt in Nederland telt veel knelpunten: gebrekkige doorstroming, terugloop in de nieuwbouw, problemen voor starters, problemen van betaalbaarheid. De woningmarkt zit vast en is gespleten in een huurmarkt en een koopmarkt welke ver uit elkaar gedreven zijn.

De VROM-raad adviseerde in 2007 over te gaan tot hervorming van het gehele woonbeleid (‘Tijd voor keuzes, perspectief op een woningmarkt in balans’). Centraal hierin staan een gelijke behandeling van huren en kopen (eigendomsneutraal woonbeleid) en het richten van de ondersteuning op alleen die groepen die dit nodig hebben (van generieke naar specifieke ondersteuning van de vraag).

In het verlengde hiervan heeft de RLI in 2010 de positie van de middengroepen op de woningmarkt geagendeerd voor advies. Juist de middengroepen lopen risico tussen de (dure) huur en de (goedkope) huursector beklemd te raken. Daarbij komt dat per 1 januari 2011 de 90%-regel van kracht is: hierdoor moet 90% van de vrijkomende gereguleerde huurwoningen tot een huur van € 652 toegewezen worden aan huishoudens met een inkomen tot € 33.614. Ook is de toegang tot de koopsector niet eenvoudiger geworden: de criteria voor hypothecair krediet zijn verscherpt.

De belangrijkste aanbevelingen uit het advies zijn:

1. Wat betreft de inkomensgrens van € 33.614: indexeren, differentiëren, overgangstermijn.
  - Indexeren (inhalen achterstand hierin sinds 2005). Dit brengt de grens per 2011 op € 37.300 in plaats van € 33.614.
  - Differentiëren: differentieer de 90%-norm naar regio en naar huishoudensgrootte. Dan wordt rekening gehouden met de spanning op de markt (regionaal verschillend) en de noodzaak van grotere woningen (meerpersoonshuishoudens).
  - Overgangstermijn: hanteer de norm niet over een jaar, maar over drie jaar of ga stapsgewijs in drie jaar naar de norm.
2. Onderzoek een aantal maatregelen die het aanbod van woningen voor de middeninkomensgroepen kunnen vergroten. Hierbij valt te denken aan huurbeleid, aan verkoopbeleid, aan het installeren van een woningsegment buiten de staatssteun (niet DAEB).
3. Stimuleer de investeringsmogelijkheden voor corporaties en particuliere beleggers in het middensegment. De geplande heffing op het corporatievermogen staat dit in de weg en deze kan daarom beter achterwege blijven. Ook kan een huurverhoging van inflatie +1% voor alle huurders worden toegestaan.
4. Tot slot is een meer precieze kijk gewenst op het veel genoemde probleem van de scheefheid in de huursector. Van een groot aantal huishoudens met lage huurquoten in de huursector is geen sprake. Waar scheefheid is, is dit doorgaans geen oorzaak van woningmarktproblemen, maar eerder een resultante hiervan. Van een direct anti-scheefheidsbeleid mogen geen al te hoge verwachtingen gekoesterd worden.

Doorwerking

Het advies is op 15 juni 2011 uitgebracht en besproken met minister Donner. De minister is blij met het advies, maar aan de aanbeveling om met Brussel in gesprek te gaan over de inkomensgrens en de 90%-norm wil hij geen gehoor geven. Twee weken na het uitkomen van het advies is door de Tweede Kamer een motie aangenomen inzake de inkomensgrens, die geheel in het verlengde ligt van het advies.

Op 23 september 2011 stuurde de minister een reactie op het advies aan de Tweede Kamer. Het kabinet verwacht dat de aanbieders van woningmarkt adequaat zullen reageren op de 90%-maatregel, zodat er geen grote knelpunten zullen ontstaan. Daarenboven is er naast 90% als vanzelf ook 10% voor specifieke groepen. Ook verwacht het kabinet veel van de koopsector en het aangekondigde recht voor huurders om de huurwoning te kopen.

In diverse dagbladen is aandacht besteed aan het advies. De Volkskrant had een pagina met enkele voorbeelden uit de praktijk. NRC, Financieel Dagblad, Binnenlands Bestuur en Aedesmagazine deden verslag van de resultaten.

Op de site www.mejudice.nl (site voor debat onder economen) staat een interview met de voorzitter van de VROM-raad over het advies. Lezingen zijn gegeven voor medewerkers van het Ministerie BZK/WWI, voor de Woonbond, het congres van 110 jaar Woningwet en voor onderzoeks- en adviesbureaus. Met diverse organisaties (woningcorporaties, VARA Ombudsman) is contact geweest over het advies. Het thema van de middeninkomensgroepen en de woningmarkt is deel van de politieke agenda.

4. Tijd voor waterveiligheid, strategie voor overstromingsrisicobeheersing Advies, september 2011

Aanleiding en kern advies

Aanleiding voor het uitbrengen van het advies 'Tijd voor waterveiligheid' was het verzoek van de toenmalige staatssecretaris om vanuit een bestuurlijke en maatschappelijke invalshoek en in de context van het waterveiligheidsbeleid te adviseren over een nieuwe normering voor primaire waterkeringen. In het advies is deze vraag breed geïnterpreteerd. Normering voor primaire waterkeringen wordt niet op zichzelf beschouwd, maar als onderdeel van een strategie voor overstromingsrisicobeheersing. Dat heeft enerzijds te maken met voortschrijdend inzicht, anderzijds met het uitblijven van het concept-principebesluit Nieuwe normering primaire waterkeringen, onder meer als gevolg van de val van het kabinet Balkenende IV.

Kern van het advies is een pleidooi voor het verleggen van de focus van hoogwaterbescherming naar een risicobenadering: voorkomen van overstromingen, beheersen van de gevolgen en voorbereid zijn op noodhulp en herstel. De raden pleiten voor een strategie waarin het beperken van overstromingsrisico's centraal staat en waarin de verantwoordelijke overheden – Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en veiligheidsregio's – zich permanent inspannen om de waterveiligheid te verbeteren. Het Rijk bepaalt waar de risico's het grootst zijn en welke het eerst moeten worden aangepakt. De regionale overheden bepalen hoe en met welke maatregelen de risico's in hun dijkkring verminderd kunnen worden. In die afweging kunnen alle maatregelen worden betrokken die worden genoemd in de Europese richtlijn overstromingsrisico's: schadepreventie, hoogwaterbescherming, paraatheid, noodmaatregelen en herstel.

Doorwerking

In september 2011 is het advies Tijd voor waterveiligheid aangeboden aan de staatssecretaris Atsma van Infrastructuur en Milieu. Bij de presentatie van het advies werd door de Directeur Generaal Ruimte namens de staatssecretaris aangegeven dat het advies op het juiste moment is uitgekomen. In de (gebiedsgerichte) deelprogramma's van het Deltaprogramma is volop discussie gaande hoe om te gaan met het principe van meerlaagse veiligheid en de rol van de andere overheden bij waterveiligheid. Ook over een nieuwe normering moet het Deltaprogramma advies uitbrengen aan de staatssecretaris, die daarover in 2014 een beslissing wil nemen. De reacties op het advies zijn over het algemeen positief. Door het departement werd ook aangegeven dat het advies zeker heeft bijgedragen aan een bredere blik van de staatssecretaris op de aanpak van de waterveiligheid.

Eén van de doelstellingen van het advies was om de ingewikkelde materie van de waterveiligheid voor een breder publiek toegankelijk te maken en zo een bijdrage te leveren aan de

maatschappelijke discussie. De opzet en schrijfstijl van het advies beantwoorden aan die verwachting. De reacties daarover zijn positief.

Nog meer draagt het gemaakte filmpje over het advies bij aan het toegankelijk maken van het onderwerp waterveiligheid. Daarin wordt in zeven minuten de kern van het advies op een creatieve en eenvoudige wijze neergezet. Dat werkt verhelderend bij presentaties van het advies. Het filmpje is op de RLI-website en op Youtube te bekijken. Om het filmpje voor buitenlanders toegankelijk te maken is ook een versie gemaakt met Engelse ondertiteling.

Het advies heeft ruime aandacht gekregen in de geschreven (NRC, FD, Cobouw, ROM-magazine) en digitale media. Er hebben verschillende presentaties plaatsgevonden zoals een lunchlezing bij het Ministerie IenM, een presentatie voor vrouwelijke waterschapsbestuurders, een presentatie aan de commissie waterkeringen van de Unie van waterschappen en aan het Expertise Netwerk Water. Het advies en filmpje zijn ook gepresenteerd in het EU-project Floodwise.

Het Veiligheidsregioberaad heeft het filmpje op zijn website geplaatst en in het IPO-overleg is besloten het advies te betrekken bij de discussies over het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering van het Deltaprogramma. Op het Deltacongres van 3 november 2011 vond het advies op de informatiestand gretig aftrek.

Eind januari 2012 is het advies aan staatssecretaris Atsma (I&M) toegelicht.

5. Een zee van mogelijkheden, het versterken van de maatschappelijke betekenis van de Noordzee

Advies, september 2011

Aanleiding en kern advies

Op 15 juli 2008 is de Kaderrichtlijn mariene strategie (KRM) in werking getreden. De richtlijn is onderdeel van het geïntegreerd mariem beleid van de Europese Unie en verplicht de lidstaten om een strategie op te stellen voor alle mariene wateren waarover zij rechtsmacht uitoefenen. De staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu (IenM) is de coördinerend bewindspersoon voor de Noordzee en hij heeft de raden voor de leefomgeving en infrastructuur verzocht hem te adviseren over de wijze waarop de toegevoegde waarde van de richtlijn voor Nederland kan worden geoptimaliseerd.

De raden voor de leefomgeving en infrastructuur pleiten er in het advies 'Een zee van mogelijkheden' voor om de implementatie van KRM aan te grijpen om actief in te zetten op een duurzame ontwikkeling van de Noordzee. De Noordzee is van grote maatschappelijke betekenis voor Nederland en de zee herbergt een enorm potentieel voor allerlei nieuwe initiatieven die deze betekenis verder kunnen versterken. Een goede borging van de diverse maatschappelijke belangen vraagt volgens de raden om beleid dat niet alleen gericht is op bescherming, maar ook op duurzame benutting van de zee en ruimte voor nieuwe initiatieven. Daarbij moet niet het sectorale belang, maar de maatschappelijke betekenis van de Noordzee voor Nederland als geheel centraal staan. De Rijksoverheid is volgens de raden hoofdverantwoordelijke voor de duurzame ontwikkeling van de Noordzee. De raden zijn echter van mening dat de diverse stakeholders medeverantwoordelijkheid dragen en vanuit die positie actief betrokken moeten zijn bij de ontwikkeling van het beleid en het beheer van de Noordzee. Parallel aan de inzet voor het Nederlandse deel van de Noordzee, zijn de raden van mening dat de Rijksoverheid een actieve en verbindende rol moet spelen in de samenwerking met de overige bij de zuidelijke Noordzee betrokken landen. Vanwege het grensoverschrijdende karakter van de voorliggende uitdagingen kan een duurzame ontwikkeling van de Noordzee volgens de raden alleen vorm krijgen wanneer op internationaal niveau intensief wordt samengewerkt.

Doorwerking

Het advies is op 30 november 2011 tijdens een door het Interdepartementaal Directeuren Overleg Noordzee georganiseerde conferentie aangeboden aan de staatssecretaris van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM). Hoewel het in deze fase nog te vroeg is om uitspraken te doen over de concrete doorwerking van het advies, lijkt het advies op diverse terreinen bij te dragen aan

de gedachtevorming omtrent de ontwikkeling van een langetermijnvisie op de (omgang met de) Noordzee. Zo heeft de vaste commissie van IenM naar aanleiding van de bespreking van het advies een ambtelijk overleg Noordzee (AO) aangevraagd en heeft het ministerie aangegeven het advies te willen benutten voor een brede consultatieronde onder de stakeholders over de toekomst van de Noordzee.

6. Remmen los, versnelling van de transitie naar een duurzame energiehouding in Nederland

Advies, oktober 2011

Op 19 oktober 2011 presenteerden de raden voor de leefomgeving en infrastructuur (RLI) het advies 'Remmen los: advies over de versnelling van de transitie naar een duurzame energiehouding in Nederland'. Plaatsvervangend directeur-generaal Energie, Telecom en Mededinging Bert de Vries van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en directeur-generaal Milieu Bernard ter Haar van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu namen het advies in ontvangst. Dit gebeurde tijdens een bijeenkomst in Sociëteit De Witte in Den Haag, voor een gezelschap genodigden uit het energiebedrijfsleven, betrokkenen bij bouw en huisvesting, financiers en initiatiefnemers van duurzame energieprojecten.

Commissievoorzitter Annemieke Roobeek pleitte er in haar presentatie voor dat Nederland de transitie naar een duurzame energiehouding versnelt. Hiermee verzilvert Nederland economische kansen en vermijdt ons land economische risico's die gepaard gaan met een trage verduurzaming. In een coreferaat gaf mevrouw Daphne de Kluis, Hoofd Debt Solutions ABN AMRO, aan op welke wijze deze bank duurzaamheid in zijn bedrijfsvoering verankert. In een tweede coreferaat schetste Martijn Eikelenboom, managing director van Arthur D Little Nederland, de toenemende betekenis van duurzame energie in de internationale economie. Beide sprekers ondersteunden daarmee de analyse in het advies.

In het advies bevelen de raden aan vijf noodzakelijk te bewandelen wegen aan die belemmeringen van het bestaande systeem wegnemen en de transitie naar een duurzame energiehouding versnellen:

- ontwikkel een langetermijnvisie, met wettelijk vastgelegde doelen voor na 2020, op de verduurzaming van de energievoorziening;
- stel ook een langetermijnvisie op voor de fossiele-energiesector en de energie-intensieve bedrijven, bijvoorbeeld in de vorm van een charter tussen overheid, bedrijven en maatschappelijke organisaties;
- hanteer een breder en neutraler 'frame' voor de energietransitie. Een andere manier van kijken naar nut en noodzaak is nodig, gebaseerd op wetenschappelijke kennis en bedrijfseconomische belangen;
- stimuleer markten voor de toepassing van innovatieve duurzame energietechnologie;
- neem juridische en institutionele barrières voor energietransitie weg. Stimuleer energietransitie met financiële interventies en fiscaliteit.

Doorwerking

Het advies heeft ruime media aandacht gekregen, onder meer in het Financieel Dagblad, De Volkskrant, Trouw en Parool. Maar ook Energy Insights, een publicatie van RWE heeft uitvoerig aandacht besteed aan het advies en de presentatie. Voorts is de commissievoorzitter live in de uitzending geïnterviewd door BNR-radio. Het advies is verder gepresenteerd aan leden van de Tweede Kamer in de vaste commissie voor IenM. Ook is het advies gepresenteerd op een goede bijeenkomst op het Ministerie van IenM.

7. Omgevingswet: kans voor kwaliteit Briefadvies, november 2011

Aanleiding en kern advies

Het briefadvies 'Omgevingswet: kans voor kwaliteit' is een gevraagd advies in het kader van het werkprogramma. Het advies stond aanvankelijk gepland voor 2012, maar is vanwege de actualiteit in november 2011 uitgebracht. In het briefadvies reageren de raden voor de leefomgeving en infrastructuur op de voornemens van de minister van Infrastructuur en Milieu om alle wetten en regels die relevant zijn voor de fysieke leefomgeving te integreren tot één wet die in 2014 van kracht moet worden. De raden menen dat de fundamentele herziening van het omgevingsrecht kansen biedt voor kwaliteit en vernieuwing. Ze roepen de minister op deze kansen te grijpen. Daartoe doen de raden een aantal suggesties, waaronder een 'harmonica'-model en een flexibelere omgang met bestaande rechten. De raden wijzen er ook op dat het succes van de nieuwe wet sterk afhankelijk zal zijn van hoe burgers, bedrijven, ambtenaren en bestuurders ermee om kunnen gaan.

Doorwerking

Het briefadvies is op 4 november 2011 uitgebracht aan minister Schultz van Haegen van Infrastructuur en Milieu. Het advies is in december 2012 gepresenteerd en bediscussieerd met het team van de interdepartementale programmadirectie Eenvoudig Beter. Op diverse sites en in diverse media is aandacht aan het advies besteed (Cobouw, Binnenlands Bestuur, nieuwsberichten VNG/IPO). Er wordt gestreefd naar enkele publicaties in vakbladen naar aanleiding van het advies. Begin januari 2012 is in het vakblad S+RO (2012) een artikel over het advies opgenomen.

Publicaties Raad voor Verkeer en Waterstaat en VROM-raad

8. Raad voor Verkeer en Waterstaat: Over belangen, beleid en burgers, zes inzichten over overheidsturing in het domein van Verkeer en Waterstaat Studie, mei 2011

Aanleiding en kern

De publicatie 'Over belangen, beleid en burgers' markeert de afsluiting van de laatste raadsperiode van de Raad voor Verkeer en Waterstaat (RVW). De RVW presenteert hierin een zestal inzichten uit de voorbije raadsperiode als een samenhangend gedachtegoed over sturing binnen de domeinen mobiliteit, water en infrastructuur. Niet als een nieuw advies in de zin van de Kaderwet adviescolleges, wel als een startpunt voor een dialoog met betrokkenen in het openbaar bestuur, bedrijfsleven en maatschappelijke partijen en vertrekpunt voor toekomstige advisering door de RLI.

De RVW stelt dat de rijksoverheid scherper kan aangeven voor welke nationale belangen zij de bestuurlijke verantwoordelijkheid draagt, om zo meer richting te geven aan de uitvoering van het beleid door decentrale overheden, publieke dienstverleners en private partijen. Die nationale belangen vormen het vertrekpunt voor effectief samenspel tussen overheden onderling, en met de buurlanden en de Europese Unie.

Daarnaast gaat de raad in op de positie van de burger, als 'gebruiker' van publieke diensten, als 'inspiratiebron' voor overheidsbeleid en als 'medebestuurder'. Verder ziet de raad kansen voor effectiever overheidsbeleid in de financiering van infrastructuur en ruimtelijke inpassing als een enkele investeringsagenda wordt gebruikt die afgestemd is op de gebruiksduur. Tenslotte pleit de raad ervoor beleid zodanig te formuleren dat aanpassing aan wijzigende omstandigheden of inzichten mogelijk is.

Doorwerking

Op 18 mei 2011 heeft de Raad voor Verkeer en Waterstaat de publicatie 'Over belangen, beleid en burgers' aangeboden aan de minister van Infrastructuur en Milieu, Melanie Schultz van Haegen. De aanbieding vond plaats tijdens een goed bezochte bijeenkomst in de Koninklijke Schouwburg in Den Haag, voor een publiek van bestuurders, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere belangstellenden voor de beleidsdomeinen mobiliteit, water en infrastructuur. Tijdens de bijeenkomst gaf Bas Heijne, publicist en schrijver voor onder andere NRC Handelsblad, vanuit zijn visie commentaar op de publicatie. Hij zag als belangrijkste uitdaging: slagen wij er in burger en bestuur te mobiliseren voor het publieke belang?

Bruno Bruins, directeur van Connexxion, ging in op de spagaat waar OV-bedrijven zich in bevinden: enerzijds de burger bedienen in zijn individuele wensen en betrekken bij de vormgeving van het product, anderzijds het werken binnen de nauwe concessiekaders die de overheid stelt als opdrachtgever.

Leen Verbeek, commissaris van de Koningin in Flevoland, ging uitvoerig in op het regionale mobiliteitsbeleid en de rol van nationale belangen daarin.

De minister gaf in haar dankwoord aan groot belang te hechten aan integrale strategische advisering in het brede fysieke domein waar zij verantwoordelijkheid voor draagt. Zij kijkt uit naar de samenwerking met de nieuw te vormen RLI. Zij rondde af met een dankwoord aan de raadsleden, in het bijzonder aan Ruud Vreeman, Theo Toonen en Klaas Westdijk, voor wie deze bijeenkomst het afscheid van de RVW betekende.

Naar aanleiding van de publicatie en het symposium zijn berichten verschenen in Binnenlands Bestuur, in Cobouw en in diverse digitale media.

9. VROM-raad: Verkenning ruimtelijke kwaliteit, februari 2011

Aanleiding en kern

De Verkenning ruimtelijke kwaliteit vloeit voort uit het werkprogramma van de VROM-raad. In het rapport stelt de VROM-raad dat de aangekondigde herziening van het nationaal ruimtelijk beleid een uitmuntende kans is om ruimtelijke kwaliteit op de agenda te zetten. De internationale concurrentiepositie van Nederland is gebaat bij een aantrekkelijke woonomgeving, bij veilige, gezonde en bereikbare werklandschappen, bij uitnodigende natuur van voldoende schaal en een goed aanbod van voorzieningen en recreatiemogelijkheden. In de verkenning presenteert de raad verschillende aanbevelingen ter versterking en borging van ruimtelijke kwaliteit in planningsprocessen, waaronder het herstel van de koppeling van ruimtelijke kwaliteit aan een richtinggevende maatschappelijke opgave, een sterkere inzet van het instrument structuurvisie als basis voor het vastleggen van ambities van ruimtelijke kwaliteit en het inbouwen van waarborgen in de ruimtelijke kwaliteitsketen.

Doorwerking

De verkenning is in februari 2011 aangeboden aan minister van Infrastructuur en Milieu, Schultz van Haegen.

Op 11 mei 2011 heeft het Interprovinciaal Overleg (IPO) in samenwerking met de VROM-raad een groot congres georganiseerd over ruimtelijke kwaliteit in Utrecht. De Verkenning ruimtelijke kwaliteit is daar gepresenteerd en bediscussieerd. In diverse artikelen en columns en op diverse sites is aandacht besteed aan het rapport (Cobouw, S+RO, ROMagazine, NICS, KEI, IPO-rapport 'De provincies gaan door') en er zijn diverse presentaties gegeven (Dag van de ruimtelijke kwaliteit provincie Gelderland, 7 december 2011; Provinciale adviescommissie Leefomgevingskwaliteit Zuid-Holland 18 maart 2011). Omdat het geen advies betreft maar een verkenning, is er geen formele kabinetsreactie vereist.

3. Financieel overzicht¹

Bedragen X 1000 Euro	Begroting 2011	Realisatie 2011
Personeelskosten	2053	2206
Algemene en materiële kosten	1015	520
Adviezen	1165	1006
Totaal RLI	4.233	3.732

In 2011 hebben de raden de beschikbare middelen niet volledig kunnen benutten. Dat is grotendeels te verklaren omdat de raden in 2011 niet op volle kracht hebben kunnen draaien in afwachting van het opheffen van de drie raden en de instelling van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur.

4. Vooruitblik 2012

In het werkprogramma van 2012-13 heeft de raad de volgende adviesonderwerpen op de agenda staan:

Logistieke kracht van Nederland Goede logistiek is een fundamentele randvoorwaarde voor andere (top)sectoren. Als de logistiek niet voldoet, functioneert Nederland niet. Echter, logistiek is geen doel op zich, maar is faciliterend voor andere sectoren.

Natuur en landschap Dit advies richt zich op de vraag of en hoe de (inter)nationale natuurdoelstellingen voor de lange termijn gerealiseerd kunnen worden op basis van de huidige beleidskaders van de rijksoverheid.

Toekomst landbouw Dit advies over de toekomst van de Nederlandse land- en tuinbouw gaat in op het knelpunt tussen voortschrijdende specialisatie en schaalvergroting enerzijds en eisen/wensen vanuit de maatschappij anderzijds.

Leefomgeving zonder groei De raden gaan in dit advies op zoek naar manieren om de kwaliteit van de leefomgeving te borgen in tijden van afnemende groei.

Toekomst van de stad Het advies beziet de opgaven van de stad vanuit de context van regio, stad en ommelanden en onderlinge relaties en verkent of nieuwe paradigma's helpen bij het denken over de toekomst van de stad.

Signalement over de relatie tussen de gezondheid van mens, dier en leefomgeving In samenwerking met het Centrum voor Ethiek en Gezondheid, de Raad voor de Volksgezondheid en de Raad voor Dieraangelegenheden werkt de raad aan een gezamenlijke publicatie (essaybundel) over de verhouding van menselijke gezondheidsbelangen tot de belangen van dieren en van de natuur.

Duurzame leefstijlen Dit advies verkent de mogelijkheden voor de overheid om de maatschappelijke kracht van burgers, organisaties en bedrijven te versterken voor een duurzame samenleving en de daaraan verbonden economische concurrentiekracht.

---

¹ Bij het financieel overzicht zijn ook de personeelskosten en kosten van adviezen van de Commissie voor Advies inzake de Waterstaatswetgeving (CAW) meegenomen. Dit omdat de CAW gebruikt maakt van de secretariële ondersteuning van de raden voor de leefomgeving en infrastructuur en derhalve geen eigen jaarverslag uitbrengt.

Naast bovenstaande adviestrajecten organiseert de RLI in samenwerking met de European Environmental and Sustainable Development Advisory Councils (EEAC) op 11 oktober 2012 een **Conferentie over duurzame mobiliteit**.

5. Samenstelling raden en bureau van de raden(t/m december 2011)

Raad voor het Landelijk Gebied

In 2011 bestond de Raad voor het Landelijk Gebied uit de volgende personen:

prof.dr.ir. G.(Gerrit) Meester
ing. A.J.A.M. (Antoon) Vermeer (voorzitter)
ing. P.J.H.D. (Ellen) Verkoelen

Raad voor Verkeer en Waterstaat

In 2011 bestond de Raad voor Verkeer en Waterstaat uit de volgende personen:

mr. G.J. (Geert) Jansen (voorzitter)
ir. M.E. (Marika) van Lier Lels
dr.ir. M.P.M. (Tineke) Ruijgh-Van der Ploeg

VROM-raad

In 2011 bestond de VROM-raad uit de volgende personen:

prof.mr. N.S.J. (Niels) Koeman
mr. H.J. Meijdam (Henry) (voorzitter)
prof.dr.ir. A.J.M. (Annemieke) Roobeek

Secretariaat RLI

In 2011 zijn de volgende mensen werkzaam (geweest) op het secretariaat:

dr. R.(Ron) Hillebrand, algemeen secretaris/directeur

drs. E.A. (Agneta) Andersson, projectleider
H. (Hanna) Bholai, managementassistent
ir. D. (Dominique) Blom, projectmedewerker
E.M.A. (Lisette) Bouwen, managementassistent (per 1/5/2011)
A. (Anita) Bruines, projectmedewerker
dr. M. (Mirjan) Bouwman, projectleider
dr. N. (Nicole) van Buren, projectleider
dr. ir. L.M. (Lianne) Doeswijk, projectleider (per 1/5/2011)
dr. L. (Lianne) van Duinen, projectleider
drs. W. (Willeke) Eikmans, projectassistent
M. (Miep) Eisner, communicatieadviseur
ir. F.W. (Folmer) de Haan, projectleider (per 1/5/2011)
I. (Indra) Haimé, projectassistent
ing. D. (Dick) Hamhuis, projectleider
drs. M. P. (Mayke) Hoogbergen (tot 1/9/2011)
drs. M. (Maarten) Huisman, projectmedewerker
C.J. (Cora) Kulk, adviseur bedrijfsvoering (per 1/4/2011)
dr. B.H. (Bas) van Leeuwen, projectleider
mr. G.J. (Grieta) Mensing, projectleider
drs. M.R.P. (Michiel) Ooms, MSc, projectmedewerker (per 1/9/2011)
dr. ir. E.C. (Erik) Schmieman, projectleider
dr. V.J.M. (Vincent) Smit, projectleider
ir. B. (Bart) Thorborg, projectmedewerker
A.H. (Ton) Wagenveld, projectmedewerker

A.K. (Alexander) Woestenburg, MSc, projectmedewerker
C.I.A. (Katja) de Vries, projectassistent
J. (Jonneke) Thijssen, coördinator ondersteuning
M. (Monique) van Staden, managementassistent
S. (Stefan) Vaupel Kleijn, projectassistent (per 1/2/2011)
drs. M.M. (Michiel) de Vries, projectmedewerker (per 5/9/2011)
D. (Douwe) Visser, stagiair (tot 1 maart 2011)
drs. R. (Rogier) Zelle, projectleider (per 15/3/2011)